

ΠΛΑΝΗΤΗΡΙΟ ΤΟΜΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ
ΜΕΤΕΦΟΝΗΤΕΣ ΑΝΚΑΡΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1952

Ε.Π.Δ. της Κ.ρ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ρίπτερο τοῦ Ἰσραήλ. Αναγγέλλεται ἐπίσης, μὰ εἶναι κατάκλειστο τὸ πολωνικὸ περίπτερο. Ἀρχίζει νὰ κατεριπώνεται ἀγορησιοποίητο τὸ ρωσικὸ περίπτερο. Ὑπάρχει, τέλος, ἓνα περίπτερο ἀφιερωμένον στὸ γαλλικὸ καὶ στὸν ἰαπωνικὸ «ντιβιζιονισμό» κ' ἓνα περίπτερο, φανταχτερό καὶ κραυγαλέο, μὲ γυαλικά τοῦ Μιγανο. Τὰ περισσότερα περίπτερα μοιάζουν δυνατὰ (κ' εἶναι πολὺ κωμικὰ τὸ φρεϊνὸ βενετσάνικο καλοκαίρι) ἀποσύνθετα. Μόνο μερικοὶ πίνακες, μερικά πλαστικά ἢ ζωγραφικὰ ἔργα, κάποιες φυσιογνωμίαι, ἀποζημιώνουν τὸν κάματο τῶν θεατῶν. Μὰ ποῦ εἶναι αὐτὲς οἱ περιπτώσεις; Εὐτόχημα εἶναι τοῦ δὲ λείπουν τ' ἀναδρομικὰ παρουσιάζματα. Ἡ Ἰσπανία μᾶς προσφέρει τὰ Γκόγια. Ἡ Γαλλία τὸν Πισσαρό, τὸ Μπουρντέλ (μιά τραγικὴ μάσκα τοῦ Μπετόβεν, ἔργο τοῦ Μπουρντέλ, εἶναι ἀνετίμητη), τὸν Seurat καὶ τὸν Toulouse-Lautrec. Ἡ Ἰταλία τὸν Σερατίνι. Ἐνας Γιουγκοσλάβος γλύπτης, ὁ Risto Stijovic, ἀξίζει πολλοὺς ἐπαίνους. Ἐπίσης ἓνας Αἰγύπτιος, ὁ Μαχμούτ Μουσσά, καὶ ἄλλος ἓνας, ὁ Μαχμούτ Μουκτάρ. Μιά Βελγίδα, ἡ Floris Jaspers, παρουσιάζει ἐνδιαφέροντες πίνακες. Ἐνας Γερμανὸς, ὁ Gerhard Mareks, ἀποτελεῖ πλαστικὴ ἰδιοφυΐα ἰδιαίτερα ἀξιοσημείωτη. Ἀξιοσημείωτη εἶναι κ' ἡ σειρά τῶν ἔργων τῶν Ἰαπώνων, τοῦ ζοῦν σήμερα στὴν Ἰταλία. Μερικὲς συνθέσεις τῆς προχαλοῦν τὸν ἀνεπιφύλακτο θαυμασμό.

Μὰ δὲν πρόκειται νὰ κόμω ἐδῶ δὴ ζωτικῆ. Σημειώσεις ἐνὸς παρασιτικοῦ. Μερικὲς ἱκανοποιήσεις. Καὶ πολλή, πάρα πολλή ἀπογοήτευση. Κ' ἓνα ρόημα: γιατί λείπουν ἑμεῖς; Ποῦ εἶναι οἱ Ἕλληνες ζωγράφοι, οἱ ζωγράφοι, οἱ γλύπτες; Τὴν προηγούμενη φορὰ δὲ λείψαμε. Γιατί ἀπουσιάζουμε τώρα; Ἐνα ἑλληνικὸ περίπτερο, παρουσιασμένον μὲ γνώση καὶ προσοχή, θὰ μπορούσε νὰ συναγωνισθεῖ ὁποιοδήποτε ἄλλο μὲ τὴ βεβαιότητα τῆς ἐπιτυχίας. Δὲν ἔχουμε τίποτε νὰ φθονήσουμε, τίποτε νὰ φοβηθῶμε. Εἴμαστε τόσο ἀξιοσημείωτοι ὅσο ἐλάχιστοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Κι ὅταν πέφτουμε, ἐπιτίλους, συχνὰ πέφτουμε στὰ μαλακὰ, ὅχι καθὼς μερικοὶ ἀκατανόητοι «ἀφηρημένοι» τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς ζωγραφικῆς. Λοιπόν, γιατί λείπουμε; Νομίζω, πὺς τὸ ρόημα τοῦτο ἀξίζει κάποιαν ἀπόκριση.

Βενετία, 5.7.1952

Γ.Μ.Π.

Ὁ «Μυστικὸς δεῖπνος»

Τώρα ποῦ ξαναβρέθηκα στὸ Μιλάνο φρεσκοτάτο εἶταν νὰ θεσηθῶ τὸ ἀριστοῦργημα ποῦ γίνεταί, τὸ «Cenacolo vinciano». Καθὼς εἶναι γνωστὸ ἡ περιώνυμη αὐτὴ τοιχογραφία, ἓνα κωμικὸν τῆς ἀνθρώπινης τέχνης, βρῆσκαται στὸν τοῖχο τοῦ βῆθους τοῦ ἐστιατορίου τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τῶν Χαρίτων (Santa Maria delle Grazie). Οἱ στρατιῶτες τοῦ Ναπολέοντα ἀνοῖξαν πόρτα στὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ καὶ τραυμάτισαν τὴ σύνθεσι. Μὰ τὸ ἀνεπανόρθωτο εἶταν ἄλλο: ποῦ τὰ ἴδια τὰ ἱερὰ τῆς τοιχογραφίας δὲ μπορούσαν ν' ἀν-

θέξουν στὸ χρόνο καί, παρ' ὅλες τις προσπάθειαι τῶν εἰδικῶν, τὸ ἔργο χανόταν, μέρα τὴ μέρα ξεθώριαζε, σκοτείνιαζε, γλώμαζε.

Πέρασαν εἰκοσιδιὸ ὀλίκερα χρόνια ἀπὸ τότε ποῦ τ' ἀντίκρουσα γιὰ πρώτη φορὰ. Κ' ἤμουν πολὺ λεπτημένος ποῦ ἀλλιώτικο τὸ καρτερούσα καὶ ἀλλιώτικο τὸ βλεπα. Αὐτὸ τὸ πρότυπο, αὐτὸ τὸ ποῦμα τῶν χειρῶν, γιατί περισσότερον ἀπ' ὅλα τὰ μέλη τοῦ κορμοῦ τὰ χέρια μιλοῦν ἐκεῖ πέρα, ἔχανε τὴ γλώσσα του, ἔχανε τὴ μιλιὰ του, τὴν ὀμορφιά του, τὴν ἔκφρασί του σὲ μιὰ θαυμάσια ἀξιοθρήνητη.

Σήμερα τὰ πράγματα εἶναι πολὺ χειρότερα. Ὁ πόλεμος πέρασε καὶ ἀπὸ τὸ ἀριστοῦργημα τοῦ da Vinci. Ἰσχυρίσθη τὴν αἴθουσα. Δυὸ φωτογραφίες, πολὺ παραστατικῆς, κρεμασμένες στὸ δεξιὸ, καθὼς μπαίνουμε, τοῖχο, δείχνουν τὴν καταστροφὴν ποῦ προξένησαν οἱ μπόμπες τὸν Αὐγουστο τοῦ 1943. Τίποτε δὲν ἔμεινε ὄρθιο στὴν αἴθουσα. Ἐπεσαν οἱ δυὸ πλάγιοι τοῖχοι πέρα γιὰ πέρα, σφωριάσθη καὶ ἡ στέγη σὲ χίλια κομμάτια. Μόλις ποῦ γλίτωσε τὸ «Cenacolo vinciano» τὸν ὀριστικὸ ἀφανισμό. Τώρα πασιζοῦν νὰ τὸ συγκρατήσουν κίχως. Τεχνίτες εἰδικοί δουλεύουν μὲ πολλὴ προσοχὴ ἀνεβασμένα σὲ μιὰ σκαλωσιά. Νὰ τὸ συγκρατήσουν καὶ νὰ τὸ ξαναζωντανέψουν. Ἡ αἴθουσα ξαναχτίσθη, μὰ ὁ «Μυστικὸς δεῖπνος», καὶ ὅχι πιά ἐξαιτίας τοῦ βομβαρδισμοῦ, ἐξ αἰτίας περισσότερον τοῦ σκληροῦ πεπρωμένου του, δείχνεται πιὸ παρακωπημένος, πιὸ μουντός, πιὸ ἀχνός. Ἀνίμεσα στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο. Ἐνα θάνατο, ποῦ εἶναι ἀναπότρεπτος ἴσως.

Μιλάνο, 7.7.1952

Γ.Μ.Π.

Τὸ σπίτι τοῦ Βολταίρου

Ὅταν ἐρχεται κανεὶ: στὴ Γενεύη, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ μὴ συλλογισθεῖ τοὺς ἀντίποδες, τὸ Ρουσσὸ καὶ τὸ Βολταίρο. Τὸ νησί τοῦ Ρουσσὸ βρῆσκαται τόσο σιμὰ στὴν προσημαία τῆς Γενεύης, ὥστε δὲ χροιάζεται ὁ ταξιδιώτης νὰ σπαταλήσει καιρὸ, γιὰ νὰ τὸ ζήσει. Ὁ Βολταίρος, ἀντίθετα, ἐνεδρεῖται κρυμμένος μέσα στὰ σκιερὰ δάση τοῦ Φερναί, τοῦ χωριοῦ ποῦ τὸ ὀφείλει τὰ πάντα, τὴν ὑπόστασί του, τὴ δόξα του. Καὶ γιὰ τοῦτο, ἄλλωστε, τ' ὀνόμασαν Φερναί-Βολταίρο.

Συλλογίσθηκα, πὺς θὰ εἶταν ἄσχημο πράγμα νὰ βρεθῶ στὴ Γενεύη καὶ νὰ μὴν πάω στὸ Φερναί, κάποιον ἔξι χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς λίμνης. Μὰ δὲ συλλογίσθηκα κίχως, πὺς τὸ Φερναί δὲν ἀνήκει στὴν Ἑλβετία, ἀνήκει στὴ Γαλλία. Ἐτσι, σὰν ἔφτασε τὸ αὐτοκίνητο σιμὰ στὸ χωριό, μᾶς ὑποχρέωσαν, τοὺς Ἕλληνας, νὰ κατεβῶμε, νὰ δεῖξομε τὰ διαβατήριά μας;—περνούσαμε τὰ σύνορα, ἀποδῶ τὸ ἑλβετικὸ φυλάκιο, ἀπὸ κει τὸ γαλλικὸ. Μικρὴ ἐνόχλησι, ποῦ τὴν κάνει μικρότερη ἢ ἄκρα ἐγγένεια τῶν ἀρμόδιων—ποῦ τὴν ἔκαμε ἀσημαντὴ ὁ κόπος νὰ ἰδοῦμε τὸ σπίτι, τὸ «παλάτι» ὀνομάζεται ἐδῶ πέρα, ὅπου πέρασε τόσα χρόνια τῆς ζωῆς του ὁ πατριάρχης τοῦ Φερναί, ὁ Βολταίρος. Ὑστερ' ἀπὸ λίγο τὸ αὐτοκίνητο φτάνει στὸ ἔργο του. Ἀντικρίζομε τὸ ἄγαλμα τοῦ

Βολταίρου, ένα άγαλμα περίπου χιουμοριστικό, έτσι που τον δείχνει γερασμένο, σχεδόν κωμωδισμένο, λιγνό, με τη ματιά κοφτερή και την έκφραση όλη γεμάτη πονηριά και πικρή ειρωνεία. Προχωρούμε στο δρόμο, στρίβουμε αριστερά, μπαίνουμε σε δέντροστοιχία πανόψηλη, θολωτή, γεμάτη δροσιά, είμαστε πολλοί, κάμποσοι ξένοι, που δεν τον διαβάζουν, φυσικά, το Βολταίρο, δεν ξέρω, αν υπάρχει και κανένας που να τον διαβάζει με ύφεση σήμερα, μα που τ' όνομά του το νιώθουν ακόμα πολύ μεγάλο. Στο βάθος της δέντροστοιχίας μιιά σιδεριά. Περιβάλλει πλατύ, δέντρα ψηλά, γιγαντοκορμία, ένα σπίτι, παρόμοιο με παλάτι, απλό στην αρχιτεκτονική του διάταξη, επιβλητικό και σαν άπορονομημένο μέσα σε πολλή σιωπή και γαλήνη. Σχεδιάζουμε και το παρεκκλήσι που έχτισε, αυτός ο μνηστηριστής, «Deo crexit Voltaires» (τέτοι επιγραφή του έβαλε), και που δε λειτουργήθηκε ποτέ. Μα πέρο από την κατάκλειστη σιδερόπορτα δε μάζ αφήνουν να προχωρήσουμε. Το σπίτι του Βολταίρου αποτελεί ιδιωτική κατοικία, κάποιος το αγόρασε κ' έβαλε φύλακα να μην επιτρέπει σε κανένα την είσοδο. Φύλακα και σκυλι πελώριο, έχθρικό.

Λοιπόν, τί να γίνει; Σταθήκαμε έξω από τα κάγκελα σιωπηλοί κάμποσην ώρα. Και ξαναπήραμε το δρόμο. Και παρηγορηθήκαμε πίνοντας άθλιο καφέ σ' έν' άθλιο μακρυνάκι, που επιγράφεται «Καφεενείον ο Βολταίρος!» Έτσι, και τότεδαμε και δεν τότεδαμε το σπίτι του Βολταίρου.

Έπιστρέφοντας, συλλογίστηκα πως ή μικρή περιπέτεια αξίζει μιιά έπακαιρότητα στη «Ν. Έστία». Για να το ξέρουμε και να παρηγορησώμαστε, πως μιιά μεγάλη Γαλλία, τόσα χρόνια τώρα, δεν κατόρθωσε ν' απαλλοτριώσει και να μεταβάλει σε μουσειο το σπίτι όπου έζησε είκοσι χρόνια, από τα 1758 ίσαμε τα 1778, ο άνθρωπος που γέμισε με δόξα την ιστορία της.

Γενεύη, 16.7.1952

Ι. Μ. Π.

Μιιά δίκη

Δεν ήμουνα μάρτυρας, —διαβάστηκε μόνο μιιά τυπωμένη γνώμη μου, —στη δίκη του νέου πεζογράφου, που τιμωρήθηκε με φυλάκιση τρισαίρων μηνών, και δεν ξαίρω πως υπερασπίστηκε το βιβλίο του, τον «Αν οι ζητιάνοι σαν και μάζ...», και πως τον βοήθησε ο νομικός παραστάτης του. Σκέφτηκαν όμως κι ο ίδιος ο συγγραφέας, ο κ. Θάνος Σαντάς, κι ο δικηγόρος του, ότι περισσότερο από την έλευθερία του λόγου, που, φυσικά, έχει κι αυτή κάποια όρια, έπρεπε να επικαλεστούν τη δικαιοσύνη, που βρίσκουν και οι πιο τολμηρές έλευθεριότητες στις σελίδες ενός λογοτεχνικού έργου αισθητικά ισορροπημένου: θέλω να πώ: Βοήθησαν το δικαστήριο όσο θα έπρεπε, όσο απαιτούσε ή περίπτωση; Έξετάζοντας το βιβλίο του κ. Σαντά στην στήλη της βιβλιοκρισίας της «Έλευθερίας», έγραφα: «Όπως δήποτε, εδώ (σε κάποια ανθρώδια) θα μπορούσε να σταθεί περισσότερο όποιος δεν θα είχε

συγκινηθεί αρκετά από τη ζωή των φιματικών. Και να ελέγξει. Όχι όμως στις λίγες ώρες φράσεις, που, καθώς ακούω, θα οδηγήσουν τον κ. Σαντά στο έδωλο του κατηγορούμενου. Οί άνθρωποι, όταν ζούν σε τόση άθλιότητα και κυκλώνονται από τόση μαυρίλα, έρχονται στιγμές που γίνονται βίαιοι, βάνουσοι. Βλασφημούν. Είναι όμως και τότε ειλικρινείς, όπως και όταν μένουν εδρεπείς. Ίσως και περισσότερο. Κι αυτές τις στιγμές της ειλικρινείας οφείλει να μην τις άγνωει ο λογοτέχνης.» Οφείλει όμως και να τις προβάλει και να τις εξηγήσει στο δικαστήριο, όταν γίνει κατηγορούμενος. Τόκαμε ο κ. Σαντάς; Τόκαμε κι ο δικηγόρος του; Άς το κάνουν τουλάχιστον με περισσότερη έπιμονή στο Έφετείο. Άς βοηθήσουν δηλαδή τη Δικαιοσύνη, που πρέπει να έχει όλα τα στοιχεία για να κρίνει. Και ασφαλώς λείπει έν' από τα κυριότερα, για να μην πώ το κυριότερο, όταν ή υπεράσπιση είναι μόνο νομική και δεν προχωρεί στην αισθητική ανάλυση του δεκαζομένου, όταν δηλαδή δεν προσπαθεί να πείσει το δικαστήριο με την ειλικρίνεια του λογοτεχνήματος.

π. κ.

Το τουφέκιμα του λογοτέχνη

Φοβόμαι ότι ή' αναγκαστώ να σταματήσω αυτά τα άρθριδιά μου στη «Νέα Έστία». Προτού καλά - καλά κυκλοφορήσει το τεύχος, βρίσκω τον μελά μου απ' όλες τις μεριές. Θα μου πείτε ίσως πως αυτό έπρεπε να το είχα υπ' όψη μου όταν ξεκίνησα να γίνω Έλληνας συγγραφέας — έπρεπε δηλαδή να ξέρω πως έμελλε να περάσει τη ζωή μου μέσα σε «καταιγισμούς ύβρεων» και να παρηγορηθώ με τη σκέψη ότι τουλάχιστο οι σύγχρονοί μου δε με άγνωσαν. Σήμωρον, ως εδώ. Μα τελευταία το κακό (το τουφέκιμα του λογοτέχνη) έχει πάρει διαστάσεις καινούργιες. Λε σε προηλαζίζοντε μονάκι γι' αυτά που γράφεις. Σε κυνηγούν και γι' αυτά που δεν έγραψες ούτε διανοήθηκες ποτέ. Σε δυό φύλλα, ένα ήμερήσιο κι ένα εβδομαδιαίο, είδα να σχολιάζεται και να καταδικάζεται το άρθράκι μου της «Νέας Έστίας» της 15 Ιουλίου 1952 όλότελα παρεξηγημένο και παραμορφωμένο. Το πιο έξοφρενικό, το πιο αφάνταστο είναι ότι παραθέτονται και στα δυό φύλλα φράσεις μου μέσα σε εισαγωγικά, σά να είναι δηλαδή πιστή αντιγραφή του κειμένου μου, φράσεις που δεν τις έχω γράψει. Είναι αδιαιρέτες έρμηνείες των σχολιαστών που διαστρεβλώνουν τη σκέψη μου. Τις παρουσιάζουν σά να είναι πραγματικά γραμμένες από μένα.

Σε τέτοιες περιστάσεις δεν μπορείς ούτε ν' άμυνθείς ούτε να συζητήσεις. Πάλι ή καλύτερη λύση είναι να σωπάσεις και ν' απομακρυνθείς. Υπήρχαν άλλοτε όρισμένοι άγορευοί